

Islamic Banking and Interest-Free Insurance in Financial Markets; The Case of Turkey

Yağmur Kumcu¹, Sevgi Akıncı²

Abstract

In the study, participation banking and interest-free insurance are introduced and their development in financial markets is examined; The collection and evaluation of funds in the interest-free system and the creation of interest-free funds in insurance transactions are discussed. Current conventional banking products are compared with interest-free products. In the development process, the importance of the financial system is emphasized and the change in demand for interest-free products is examined. The demand for participation banking in Turkey and the fulfillment of these requests are put together with the insurance system.

The following conclusions are reached in the study; Interest-free finance products provided by participation banking; These products also need to be insured. In this case, it is expected that the determination of interest-free insurance products in the insurance system and the evaluation of the related funds will be according to the interest-free principles.

Keywords: Islamic Banking, Interest-Free Insurance, Development, Economic Systems

JEL CODES: G21, G22, O16, P1, P51

1 Corresponding Author Uşak University, Uşak, Turkey, yskumcu@gmail.com

2 Uşak University, Uşak, Turkey

Finans Piyasalarında İslami Bankacılık ve Faizsiz Sigortacılık; Türkiye Örneği

Özet

Çalışmada, katılım bankacılığı ve faizsiz sigortacılık tanıtılarak finansal piyasalardaki gelişimi irdeleniyor; faizsiz sistemde fon toplama ve değerlendirme yöntemleri ile beraber sigortacılık işlemlerinde faizsiz fonların oluşturulması tartışılıyor. Mevcut konvansiyonel bankacılık ürünleri ile faizsiz ürünler karşılaştırılıyor. Kalkınma sürecinde finans sisteminin önemine vurgu yapılarak, faizsiz ürünlere olan talep değişimi inceleniyor. Türkiye’de katılım bankacılığına olan talep ve bu talebi karşılama çalışmaları, sigortacılık sistemi ile birlikte ortaya konuyor.

Çalışmada şu sonuçlara ulaşıyor; kapitalist sistem içinde, katılım bankacılığının sağladığı faizsiz finans ürünleri; bu ürünlerin sigortalanması ihtiyacını da beraberinde getirmektedir. Bu durumda sigortacılık sisteminde de faizsiz sigorta ürünlerinin belirlenmesi ve ilgili fonların değerlendirilmesinin yine faizsiz ilkelere göre olması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Katılım Bankacılığı, Faizsiz Sigortacılık, Kalkınma, Ekonomik Sistemler

GİRİŞ

Bankacılığın ilk ortaya çıkışı, Eski Yunan ve Mısır'da Banka Mabedler olarak görülür. İlk faizli bankalar 1150'lerin sonlarında İtalya'da kurulmuştur. 1900'lara gelindiğinde hemen her ülkede banka bulunuyordu. Faizsiz bankacılığın ortaya çıkışı da İslam Dünyasında; XX. yüzyılda ilk örneklerini vermeye başladı ki bunlar; Hindistan'da *Yardım Fonu*, Mısır'da *Posta Tasarruf Fonu*, Malezya'da *Faizsiz Tasarruf Fonları* şeklindedir. Finansal sisteme entegre olarak kurumsal ilk Faizsiz Banka ise 1963 yılında Mısır'da kurulmuştur(Bayındır; 2012).

Dünya genelinde 1970 yıllardan itibaren başlangıçta ağırlıklı olarak Orta Doğu ve Güneydoğu Asya'da, günümüzde ise İngiltere, Almanya, ABD gibi batı ülkelerinde faizsiz finans sistemine ait ürünlerin hızla yayılmaya başladığı görülmektedir. Bu çalışmada, faizsiz ürünlere olan talep artışının ve bu artışın sürekliliğinin olup olmadığı analiz edilmektedir.

Amacı; kendine özgü yöntem ve ilkelere göre topladığı fonların ticaretini yine aynı ilkelere göre yapmak olan Faizsiz Finans Sistemindeki işlemler, bankacılık ve sigortacılık işlemleri olarak birbirini tamamlar. İslamî Bankacılık, dünya literatüründe İslamî Bankacılık olarak adlandırılırken; Türkiye'de Katılım Bankacılığı olarak adlandırılmaktadır. Çalışmada aynı şekilde dünya ölçeğinde İslamî Bankacılık ve Türkiye örneğinde Katılım Bankacılığı olarak kullanılacaktır. Faizsiz Sigortacılık ise Tekafül olarak veya Dünya literatüründe "Takaful" olarak bilinmektedir. Faizsiz finans ürünlerinde kullanılan yöntemler, kazancın faizle elde edilmemesiyle beraber; faiz bulaşmamış olmasını yada kazancın faizden arındırılmasını amaçlar.

Küresel olarak bakıldığında; Faizsiz Finans Sisteminde son yıllarda görülen gelişmeler, sektörün konvansiyonel bankacılık ve sigortacılıktan daha hızlı büyüdüğünü göstermektedir. Bu çalışmanın amacı; faizsiz ürünlere artan ilgiyle birlikte, Faizsiz Finans sektörünün paralelinde gelişen ve çözüm arayışında olduğu sorunlara dikkat çekmektir. Kar maksimizasyonu amacına dayalı Kapitalist ekonomik sistem içinde, paranın zaman değeri olarak işlem gören faiz kavramının; kar kayıpları göze alınarak yeniden biçimlendirilmesi, kapitalist anlayış içinde kökten değişimleri ya da imkansız gibi görünse de kapitalist sisteme kapalı bir ekonomi gerektirmektedir.

1. FAİZSİZ FİNANS SİSTEMİ

Faiz, emek harcamadan elde edilen kazanç olarak, toplum kurallarının belirleyicisi olma özelliği taşıyan inanç sistemleri tarafından yasaklanmıştır. bu yasaklar Tevrat'la başlar. Tevrat'a göre faiz haram olduğu belirtilen ayetler; Çıkış 22/ 25; Levililer 25/ 35,36,37; Tesniye 15/1-8; Tesniye 23/19-20; Yeremya 15/10 olarak sıralanabilir. İncil'de ise faizle ilgili olarak şöyle denir: *“Birilerine ondan bir karşılık ummak için ödünç verirsiniz, bunun için hangi teşekkür beklenir? Günahkârlar da bir şey almak için birbirlerine ödünç verirler”* (Luka,6/34). Hristiyanlıkta faiz kilise tarafından XVI. Yüzyıla kadar haram kabul edilip yasaklanmıştı. Ancak ilk defa, 1509-1564 yılları arası yaşamış İsviçreli teolog olan Jean Calvin'in çabaları sonucunda, Cenevre'de 1574 yılında faize resmen izin verildiği kaydedilmektedir (Bayındır; 2012).

Günümüzde Faizsiz Finans Sistemi, her türlü finansal faaliyet ve işlemlerin İslamî kurallar³ çerçevesinde uygulandığı sistemdir. İslam inancında faizin haram olması nedeniyle mevcut finans ürünlerine alternatif veya tamamlayıcı olarak değerlendirilen Faizsiz Finans hızla gelişmektedir. Faizsiz Finans Sistemi'nde finansman yöntemleri; faizli işlemlerin yasak olduğu Müslüman ilkeler üzerine kuruludur. Bu ilkeler⁴;

1. Faizsizlik ilkesi (*Kredi sisteminin terki*),
2. Katılımcılık ilkesi (*Ortaklık sisteminin uygulanması*),
3. Tüm haramlardan kaçınma ilkesi,
4. Finansal ürünlerin meşruluğu ilkesi,
5. Sosyo-ekonomik kalkınmayı gözetleme ilkesi.

Faizsiz finans kurumlarında da fon temini, varlık dağılımı, ödeme ve döviz işlemleri, risk yönetimi ve riskten korunma gibi çok çeşitli ürünler bulunmaktadır. Risk paylaşımı, kâr/zarar ortaklığı gibi geleneksel finansal ürünlerin yanında, Sukuk (İslamî tahvil/Kira sertifikası), DJIM (Dow Jones Islamic Market) ve GIIS (Global Islamic Index Series) gibi yeni finansal ürünler geliştirilmiştir. Ayrıca Körfez ülkeleri ve Malezya gibi ülkelerin kurduğu İslamî yatırım fonlarının da faizsiz finansın gelişmesi ve büyümesine önemli ölçüde katkıda bulunduğu söylenebilir (Yıldıran 2011: 107). Dünyada Faizsiz Finans kurumları ile ilgili olarak 1960'lı yıllarda başlayan oluşumlar, 1974 yılında İslamî Kalkınma Bankası'nın

3 İslami kurallar; Müslümanlığın da dahil olduğu ve Kuran-ı Kerim'de belirtildiği gibi; İncil'de ve Tevrat'ta da belirtilen kuralların tümü.

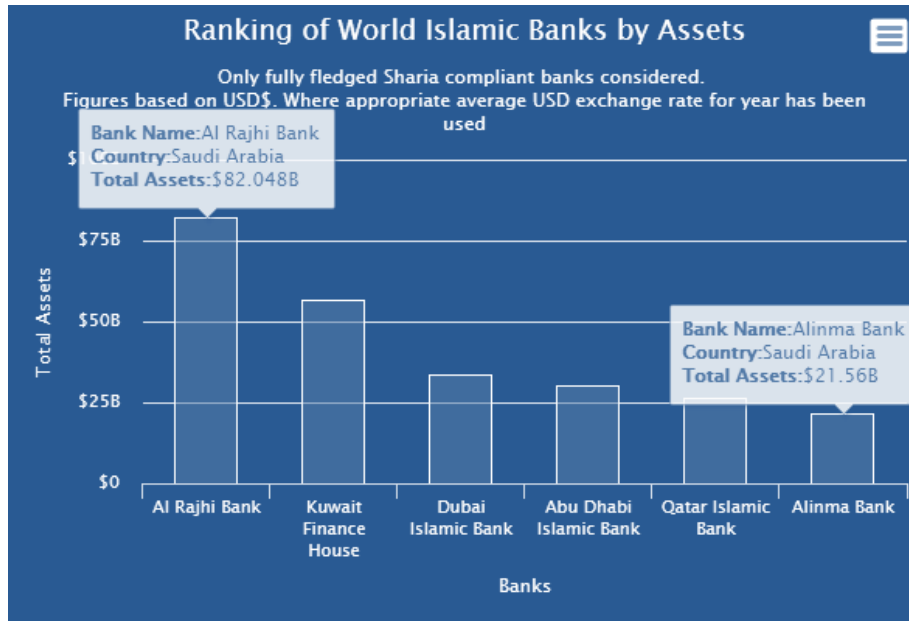
4 Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Eğitim Notları; <http://www.tkbb.org.tr/egitim-ve-konferans-notlari>

kurulmasıyla, fon birikimlerini çoğaltarak büyümeye devam etmektedirler. Aşağıda, Faizsiz Finans konusunda örnek olan ülkeler verilmiştir.

Malezya: Faizsiz Finans konusunda önde gelen ülkelerdendir. Ülkede konvansiyonel bankacılık ve İslamî bankacılık paralel olarak gelişmiştir. Ülkede 2012 yılı itibariyle İslamî bankacılığın büyüklüğü sektörün %20'sine ulaşmıştır. Bu oran İslam ülkelerinin toplamında yüzde 12 düzeyindedir. Ülke ayrıca sukuk konusunda da diğer ülkelerden ileridedir. 2012 yılının ilk 9 ayında dünya genelinde ihraç edilen yaklaşık 130 milyar dolar değerinde sukukun 100 milyarlık kısmı Malezya tarafından ihraç edilmiştir (Bahru, 2013)

İran: Faizsiz Finansın en büyük merkezlerinden birisidir. Ülkede bankacılık sektörünün tamamı Faizsiz Finans kurallarına göre yapılandırılmıştır. Tahran'da 2015 yılında toplanan; İslam Bankacılığı Konferansı'nda, ülkenin İslam dünyasının toplam bankacılık varlıklarının yüzde 37'sini oluşturduğu belirtilmiştir. "1995'ten 2014'e kadar, İslamî bankalar ve finansal enstitüler yaklaşık yüzde 20'lik bir büyüme kaydettiği ve toplam aktif değerleri 2005'de 300 milyon dolardan 2014 yılında yaklaşık 2000 milyar dolara yükseldiği kaydedilmiştir. Aynı Konferans'ta, İran Bankacılık Enstitüsü başkanı Mehdi Razavi, İran'ın 518 milyar dolara ulaşan bankacılık varlığı ile İslam bankalarının en büyüğü haline geldiğini belirtmiştir⁵

Şekil 1: İslamî Bankaların Dünya Sıralaması:

Kaynak: <http://www.İslamîcfinance.com/İslamîc-banking/>

Şekil 1'de; Faizsiz Finansın en çok geliştiği ülkelerdeki İslamî Bankaların sıralaması görülmektedir. Suudi Arabistan'ın, dünyanın en büyük ikinci bankası durumundaki

⁵ <http://www.tehrantimes.com/news/249097/Iran-boasts-518b-banking-asset-highest-in-Islamic-world>

Suudi Al Rajhi Bank'ın sahip olduğu %35 İslamî Bankacılık oranı ile Faizsiz Finans'ın da en çok geliştiği ülke olduğu görülmektedir. Yaşanan global krizlerden sonra finans sektörünün gündemine gelen Faizsiz Finansın gelişiminde Birleşik Arap Emirlikleri, Dubai ve Katar gibi Körfez Ülkelerinin bu alanda bölgesel güç olma amacıyla önde geldiği görülmektedir⁶.

Hong Kong: Faizsiz Finans işlemleri 2008 yılından itibaren hız kazanmıştır. Bu dönemde Malezya merkezli şirketler tarafından ihraç edilen sukuk senetleri ülke borsasında işlem görmeye başlamış ve aynı yılda ülkede Arapça Şeriat ve Faizsiz Finans alanında eğitim vermek üzere İslamî İlimler Enstitüsü kurulmuştur 2012 yılından itibaren Hong Kong hükümeti tarafından İslamî Bono ihracına yönelik kanuni düzenlemelere gidilmiştir⁷.

İngiltere: Batı ülkelerinde Faizsiz Finansın merkezi olma amacındadır. Ülke'de, Faizsiz Finans hareketleri 1960'larda başlamasına rağmen, kavramın tam olarak anlaşılması 1990'lı yıllarda Bank of England'ın yönetimine geçen Lord Eddie George'un sayesinde olmuştur. İngiltere'nin Faizsiz Finans konusunda önemli sayılmasının sebeplerinden biri; İngiltere'de 1990'lı yıllarda yerleşik yaşayan yaklaşık iki milyon Müslüman'ın Faizsiz Finans ürünlerini talep göstermesi diğeri ise bu talebin karşılanmasında; Barclays Bankası'ndan Andrew Buxton, Gatehouse Bankası'ndan Richard Thomas ve HSBC Bankası'ndan Iqbal Khan gibi bankacıların bu konuda liderlik etmesidir. Ayrıca, İngiltere Hükümeti'nin İslam dünyasına olumlu yaklaşımı ile yapılan yasal düzenlemelerin ardından ülkede yirmiden fazla banka İslamî bankacılık hizmetleri sunmaya başlamıştır. Londra Borsasında 50 milyar dolar değerinde sukuk işlem görmektedir (Aktaran SERPAM, 2013).

İslami bankacılık uygulamalarıyla başlayan modern İslami finans banka dışı finansal kurumlar ile gelişmektedir. Bunlar arasında sermaye piyasalarında sukuk ve İslami endeksler, sigortacılık alanında tekafül modeli, yoksullukla mücadele ve finansal tabana yayılmayı hedefleyen İslami mikrofinans ürünleri bulunmaktadır. 2017 Küresel İslami Finans Raporu'na göre (EDBIZ: 2017), küresel İslami finans sektörü 2016 yılında yıllık yüzde 7 büyüyerek 2,3 trilyon dolara ulaşmıştır. 2007-2016 yılları arasında İslami finans sektörü yıllık bileşik ortalama yüzde 15 büyümüş ve aynı büyüme ivmesini sergilemesi durumunda 2020 yılında toplam tutarın 4,3 trilyon dolara ulaşması beklenmektedir.

6 <http://www.islamicfinance.com/islamic-banking/>

7 Yip, Florence, ve Anita Tsang; Bloomberg BNA

<https://www.bna.com/hong-kong-one-n17179872506> (Erişim Tarihi: 26.06.2017)

1.1. İslamî Bankacılık ve İslamî Bankacılık Ürünleri

Faizsiz Finans sistemi içinde geliştirilen İslamî Bankacılık, genel olarak, ortaklık yoluyla doğrudan finansman sağlama yöntemleri (müşâreke ve müdârebe) ve kiralama (icâre) veya satış sözleşmeleri (murâbaha, selem) yoluyla ticaretin yapıldığı dolaylı finansman sağlama imkanı olan ürünlerin kullanıldığı bir bankacılık biçimidir. Bu faizsiz finans ürünleri, bankanın müşteriye fon kullandırılabilmesi için bankanın, müşterinin bu fonu nerede kullanacağı konusunda bilgi sahibi olması ve bazı ürünlerde sözleşmeye konu olan ticarî faaliyetin içinde doğrudan bulunmasını istemesi yönüyle, faizli ürünlerden farklıdır (Bayındır; 2012).

İslamî Bankacılık işlemleri; sermaye yada fon toplama işlemleri, toplanan fonların ticaretinin yapılması ve diğer bankacılık işlemleri olarak üç başlık altında toplanabilir.

1.1.1. Sermaye Toplama İşlemleri:

Sermaye oluşturma işlemleri, Özel Cari Hesaplar ve Katılma Hesapları olarak iki şekilde gerçekleştirilir.

Özel Cari Hesaplar: Gerçek veya tüzel kişiler tarafından açılan, istenildiği zaman tamamen veya kısmen geri çekilme özelliği taşıyan, karşılığında faiz veya kâr ödenmeyen hesaplara carî hesap adı verilir. İslam Hukuku'na göre, carî hesap sözleşmesi karz (ödünç) alma-verme kurallarına dayanır. **Katılma Hesapları:** "Kâr ve Zarara Katılma Hesabı"adıyla yapılan sözleşmeye göre açılan hesaplardır. İslam Hukuku'na göre, Banka ile hesap sahibi arasındaki ilişki karz değil ortaklıktır. Bu ortaklığın fıkıhtaki ismi mudârabedir. Sermaye sahipleri rabbü'l-mal, banka birinci mudârib, girişimciler ise ikinci mudâriptir.

1.1.2. Sermayeyi Değerlendirme İşlemleri:

Toplanan sermaye; murabaha, icare (leasing), selem, istisna, teverruk, ve sukuk gibi ticari ürünler ile Mudârebe, Müşâreke ve Borsa İşlemlerinin yapıldığı *ortaklık* ürünleri kullanılarak değerlendirilir.

a. Ticari Ürünler:

Murâbaha: Faizsiz Finans ürünleri içinde en sık kullanılanıdır. Murâbaha İslâm hukukunda, fiyatın, maliyet+kâr toplamı olarak hesaplayan bir satım akdidir. Murâbaha yönteminde banka, müşterisinin talep ettiği malı satın alıp belirlenen oranlarla vade farkını ekleyerek müşterisine satar. Bu sistemde müşteri malın peşin fiyatı ve bankaya ödeyeceği kâr payı konusunda bilgi sahibidir. Pratik ve

getiri oranı yüksek olan bu yöntem Türkiye'de katılım bankalarının da en sık kullandığı finansman yöntemidir Hâne halklarına ve işletmelere kısa ve orta vadeli ticarî kredi kullanma imkânı sunma konusunda esnek bir mekanizma olan murâbaha, mikro ve küçük ölçekli işletmelerin finansmanında da önemli bir rol oynamaktadır (Odabaşı; 2011).

İcâre (Kiralama, leasing): Katılım bankalarının murâbahadan sonra ikinci önemli finansman sağlama yöntemidir. Bu sistem konvansiyonel bankalarla benzer şekilde çalışmaktadır. Katılım bankaları icâre yöntemiyle gayrimenkul, makine gibi reel varlıkların finansmanı için kaynak sağlamaktadır. Yaygın olarak kullanılan türü mülkiyetin devri ile sona eren kira sözleşmesidir. *Malın mülkiyetinin temlîki ile sona eren kiralama akdidir.*

Selem: belirli bir malın veya hizmetin bedelinin tamamının peşin olarak ödenip ileri bir vadede satın alınmasıdır. Banka peşin ödeme yaparak gelecekte üretilcek olan malı satın alır. Fakat bu malı satmak için vadesini beklemek zorundadır. İslam hukukuna göre para, altın, gümüş ve para benzeri varlıkların bu yöntemle satışı, elde edilen gelir faiz olarak değerlendirildiği için kesinlikle yasaktır. Özellikle İran'da uygulanan bir finansman yöntemidir. Selem işleminden kaynaklanan riskten korunmak amacıyla bankalar paralel selem işlemi de yapabilmektedir.

İstisna: Selem gibi, belirli bir malın veya hizmetin bedelinin tamamının peşin olarak ödenip ileri bir vadede satın alınmasıdır. hâlihazırda var olmayan ve gelecekte üretilcek bir malın satılması işlemidir. Bu sistem genellikle tarım ve inşaat projelerinde uygulanmaktadır. Müşteri belirli bir peşinat ödedikten sonra kalan tutarı taksitler halinde bankaya geri öder. Bu yöntem özellikle Körfez ülkelerinde büyük ölçekli inşaat projelerinin finansmanında başarılı bir şekilde kullanılmıştır.

Teverruk: Bir malın taksitle alınıp satıcısından başka birine peşin olarak satılmasıdır. Bu sistemle nakit ihtiyacı olan kişi ihtiyacını karşılar. Bu sistem katılım bankaları tarafından ödeme güçlüğü çeken müşterilerin borçlarını yeniden yapılandırma amacıyla kullanılabilir⁸.

Sukuk: Faizsiz Finans çerçevesinde menkul kıymetleştirmenin fiilen onaylanması anlamına gelen sukukta temel kural, senetlerin fizikî varlıklara dayalı olmasıdır⁹. Faizsiz Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Kurumu (AAOIFI) Sukuk'u,

8 TKBB. Katılım Bankacılığı Sözlüğü. <http://www.tkbb.org.tr/>

9 <http://www.sbp.org.pk/ibd/2013/C3-Annex-A.pdf>

“dayanak teşkil eden bir varlık sepetinde yer alan varlıklar üzerindeki ortak mülkiyeti temsil eden eşit değerdeki sertifikalar” olarak tanımlamıştır.

Tablo 1: Sukuk ve Geleneksel Bono Arasındaki Farklar

FAKTÖRLER	SUKUK	GELENEKSEL BONOLAR
İhraç Eden	İslami hükümlere uygun olan ticari faaliyetler yürütebilir.	Ticari faaliyetlerine ilişkin bir sınırları yoktur.
Sahiplik (Mülkiyet)	Yatırımcı dayanak teşkil eden asli bir varlık yada varlık sepetinde doğrudan mülkiyet hakkına sahiptir.	Geleneksel bono, yalnızca ihraç edenin finansal borcunu temsil eder.
Yönetim Giderleri	İslami hükümlere uygunluğun tespitinde, danışmanlık giderleri ve ek yasal ücretler söz konusudur.	Geleneksel Bono ihracıyla bağlantılı olarak ilave yönetim gideri yoktur.

Kaynak: Bloomberg, Zawya, IFIS, KFHR

Sukuk ihracının amacı, toplanan fonlar ile sahip olunan paya göre yeni bir projeye başlamak, mevcut bir projeyi geliştirmek veya toplanan fonları ticari bir faaliyetin finansmanı için kullanmaktır. Tablo 1'de, Sukuk ve Geleneksel Bono Arasındaki Farklar görülmektedir. Sukuk sisteminde yatırımcının veya Sukuk sahibinin elde edeceği getiri; bir ticari faaliyetten, belirli bir varlığın mülkiyetinden ya da bir iş ortaklığından elde edilecek gelir üzerindeki hak sahipliğinden kaynaklanmaktadır. Geleneksel bonolar ise ihraç edenin anapara ve faizi bono alıcısına ödemesini yükümlülük haline getiren borç senetleridir. Sukuk yatırımcılarına faiz ödemesi yapılmamakta; varlıkların paylaşılmasına veya kiralanmasına dayalı gerçek ekonomik işlemlerin getirisi dağıtılmaktadır. Son yıllarda önemi ve popülaritesi giderek artan bir finansal araçtır. Avrupa'daki ülke borcu krizinin ve diğer gelişmiş ülkelerde yeni bir resesyon korkusunun dünya ekonomisinde belirsizliklere yol açması Sukuk ihracının hızlanmasının nedenleri arasında yer almıştır. Sukuk piyasasının canlanmasında piyasadaki likidite fazlasını eritmek isteyen merkezi hükümetlerin ve merkez bankalarının ihraçlarındaki artış da etkili olmuştur¹⁰.

b. Ortaklık Ürünleri:

Mudârebe: Bir tarafın emek diğer tarafın sermaye koyarak ticaret yapmak ve oluşacak kârı anlaşılan oranda paylaşmak üzere kurdukları ortaklıktır. Bütün hukuk sistemlerinde tanınan ortaklık akdine dayanır. Yapılan işlemde oluşan kâr başlangıçta anlaşılan oranlarda banka ve müşteri arasında paylaşılır. Zarar olması durumunda, eğer müşterinin herhangi bir kusuru yoksa banka bütün zararı yüklenir. Bu sistem genellikle ticaret finansmanında kullanılır (Bayındır, 2012).

10 <http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/sukuk%20makalesi8.pdf>

Müşâreke: Bu ortaklık sisteminde katılım bankası gerekli sermayenin bir kısmını karşılar, müşterinin de sermayeye katkıda bulunması gerekir. Yapılan ortaklık sonucunda elde edilen kâr başlangıçta anlaşılan oranlarda paylaşılır. Bu oran sermaye paylarıyla aynı olmak zorunda değildir. Müşteri yapılan işe sermayeye ek olarak emeğini kattığı için kârdan daha yüksek oranda pay alabilir. Genellikle sanayi finansmanında kullanılan bu yöntemde ortaklar, herhangi bir zarar oluşması durumunda, zarardan payları oranında etkilenirler. (SERPAM 2013).

Borsa Yatırım İşlemleri: Meşru temelli hisse senedi yatırımdır. Ortaklık akdine dayalı olarak yapılır.

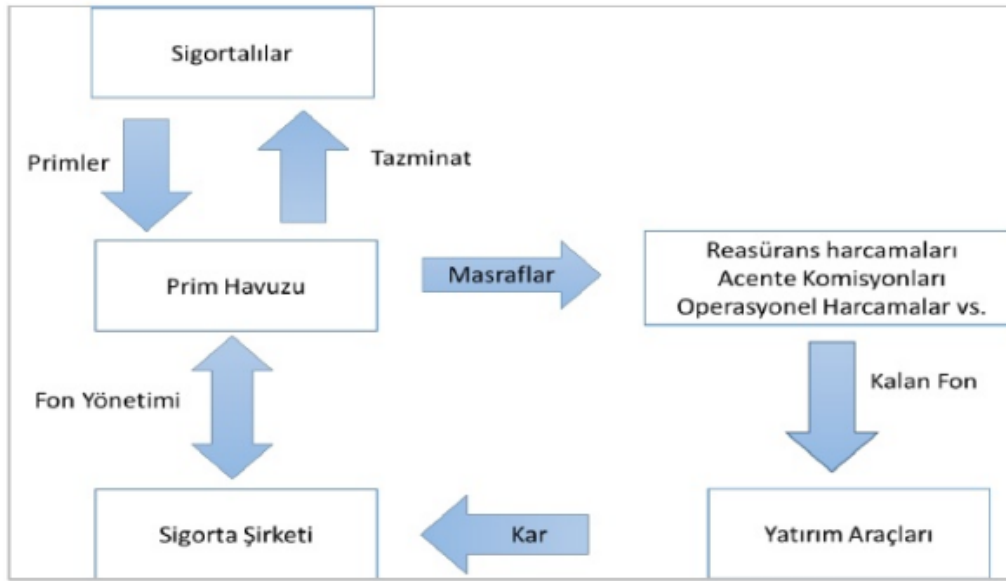
1.1.3. Diğer Bankacılık Hizmetleri:

Ticaret ve kar ortaklığı dışında, İslami Bankalar da diğer bankalar gibi verdikleri hizmetler vardır. bunlar; banka kartı kullandırma, akreditif açma, teminat mektubu verme, çek ve senet kabulü, hisse senedi alım-satımı, kambiyo işlemleri, fatura tahsilatı gibi aracılık işlemleridir. Bankanın aldığı komisyon hizmet karşılığıdır ve caizdir. Ancak, çek ve senet kabulü ve fatura tahsilatı sırasında işlem gören meblağının kurumda kalması karşılığında bedel ödemek faizdir. Kambiyo işlemleri : (Farklı para birimlerinin alım satımı) sırasında yapılan işlem peşin ise caizdir değilse faiz sayılır.

1.2. Faizsiz Sigortacılık: Tekafül

Sigortacılık sistemindeki ürünlerin Bankacılık ürünlerine oranla daha az bilindiği düşünülerek; Tekafül sigorta sisteminin anlaşılabilmesi için de önce konvansiyonel (geleneksel) sigortacılık sisteminin çalışma prensibinin anlaşılması gerekir. Günümüzdeki sigortacılık uygulamalarına benzemese de tarih boyunca tüm toplumlarda çeşitli sigorta ve benzeri uygulamalara rastlamak mümkündür. Bunların ilk örnekleri M.Ö. 4500 yıllarında Mısır'da ve daha sonra M.Ö. 2250 yıllarında Babil'de olduğu bilinmekle birlikte, modern anlamdaki sigortacılığın temelini 14. ve 15. yüzyıllarda denizcilik(nakliyat) sigortası ile birlikte başladığı bilinmektedir (Aslan, 2015: 20). Sigortacılık sisteminin temel işleyiş şeması Şekil-2'de gösterilmiştir. Konvansiyonel sigortacılık sisteminde sigortacılar, prim bedeli karşılığında sigorta ürünlerini (poliçe) satmaktadırlar.

Şekil 2: Konvansiyonel Sigorta Şirketlerinin Çalışma Şeması

Kaynak: Aslan, 2015.

Toplanan bu primlerin sahipliği sigorta şirketine aittir. Bu primlerden hasar durumunda ödenen tazminatlar ve gerekli masraflar; reasürans harcamaları, hasar tazminat karşılıkları, operasyonel harcamalar, rezerv ayırma vs. düşüldükten sonra kalan kısım yatırıma yönlendirilmektedir. Bu yatırımdan gelen karlar tamamen sigorta şirketine aittir. Toplanan bu fonların yönetimi sigorta şirketi tarafından yapılmaktadır. Toplanan primlerden herhangi bir açık oluşması durumunda ise (underwriting deficit) sigorta şirketinin bunu kendi sermayesinden karşılaması gerekmektedir.

Sigortacılıkta önemli bir konu olan Reasürans kavramı; sigorta şirketinin sigortalanması şeklinde tanımlanabilir. Sigorta şirketleri, tazminat durumunda sigorta şirketlerinin sorumluluğunun bir kısmını üstlenen Reasürans şirketleri ile yaptığı anlaşmaya göre kotpar (tüm poliçelerden belli bir oranda pay sorumluluğu) ve eksedan (sigorta şirketinin sorumluluğunu aşan kısımda devreye giren bir sorumluluğu) antlaşmaları olarak adlandırılan anlaşmalar yaparlar. Reasürans şirketi, sigortalı ve sigorta şirketi arasındaki ilişkiyi en temel haliyle Şekil 3'teki gibi şema halinde göstermek mümkündür.

Şekil 3: Konvansiyonel Reasürans Şirketinin Çalışma Şeması

Kaynak: Aslan, 2015

Sigortalılardan poliçe karşılığı prim toplayan sigorta şirketi, bu primleri belli bir oranda riskiyle birlikte reasürans şirketine transfer eder. Tazminat durumunda da aynı şekilde reasürans şirketi kendi payına düşen ödemeyi gerçekleştirir.

Tablo 2: Tekafül ve Konvansiyonel Sigortacılığın Karşılaştırılması

	TEKAFÜL	KONVENSİYONEL SİGORTA
SÖZLEŞME	Bağış ve Acente ya da Kar Zarar Sözleşmesinin birleşiminden oluşan karma bir yapıya sahip	Alıcısının sigortalılar olduğu bir satın alma sözleşmesidir.
ŞİRKET	Pay sahipleri, katılımcılar adına bir acente gibi hareket eder ve sigortacı yerine operatör/işletmen olarak adlandırılır.	Sigortalılar ve şirket arasında bire bir ilişki vardır.
UNDERWRITING ZARARI	Katılımcılar, tekafül fonunun da sahibi olduklarından, underwriting riskini de üstlenirler.	Pay sahipleri (Sigorta Şirketi) underwriting riskini üstlenir.
KATKI / TEBERRU PRİM	Tekafül tamamen gönüllülük esasına dayanır. Bu nedenle alınan katkılar, teberru (bağış) olarak adlandırılır.	Sigortacıların güvence için ödediği meblağa prim denilmektedir.
KATKI / TEBERRU PRİM ÖDENME ŞEKLİ, SAHİPLİK VE GECİKME	Dönemsel ya da tek seferde gerçekleştirilebilen katkılar tekafül fonuna aktarılır ve operatör tarafından yönetilir. gecikmesi halinde faiz işletilmez. .	Sigortalıların ödemiş olduğu primlerin sahibi, sigorta şirkettir ve gecikme halinde faiz işletilir.
SİGORTA RİZİKOSU	Kullanıcıların rizikosu tekafül havuzuna aktarılır.	Sigortanın rizikosu, sigortalılara kaydırılır.
YATIRIM	Tekafül ve pay sahiplerinin fonlarındaki varlıklar, İslami usullere uygun olan yatırım araçlarına yönlendirilir.	Yasal düzenlemelerdeki kurallar dışında herhangi bir sınırlama yoktur.
YASAL DÜZENLEME	Tekafül için belirlenen yasal düzenlemeler, ülkeden ülkeye farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle, İslami bir Danışma Kurulu'na ihtiyaç vardır.	Belirlenen yasal düzenlemelere tabidir.
MUHASEBE	Bir bilanço ve iki gelir tablosu mevcuttur. Şirketin ve katılımcıların gelirleri ayrı hesaplanır. Bazı ülkelerde AAOIFI standartlarının uygulanması gerekir.	Şirketin birer bilançosu ve gelir tablosu mevcuttur.
REASÜRANS/ RETAKAFÜL	Katkıların retakafül şirketine devredilmesi gerekmektedir. Ancak retakafül şirketinin yokluğu durumunda İslam hukukçuları belirli şartlarla tekafül şirketinin reasürans şirketiyle çalışmasına izin verilir.	Primler (ve risk) reasürans şirketine devredilir.

Kaynak: Tolefat & Asutay, 2013: 46-47

Tekafülün Diğer Sigortacılık Uygulamalarıyla Kıyaslanması: Sigortacılık uygulamalarının kavramsal çerçevesi açıklandıktan sonra diğer sigortacılık uygulamalarının tekafül ile kıyaslamasının yapılması ile bu sistemin diğerlerinden farkları daha net bir şekilde ortaya konulmuş olacaktır. Tablo 2’de tekafül ile

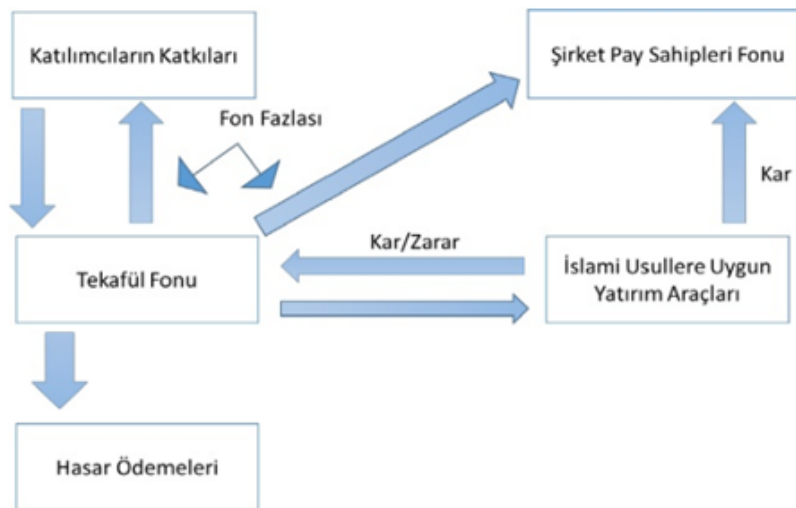
konvansiyonel sigortacılık karşılaştırılmalı olarak gösterilmiştir. Konvansiyonel sigortacılık, tekafülden şirketin fonlar üzerindeki hakları, sözleşme yapısı, toplanan fonların değerlendirilmesi, risklerin üstlenilmesi gibi açılardan farklılıklar göstermektedir.

1.2.1. Tekafül Türleri

Mudarabe Tekafül, Vekalet Tekafül, Karma Tekafül olmak üzere üç türde uygulanmaktadır (Tolefat & Asutay, 2013: 33-40).

Mudarabe Tekafül: Katılımcılardan katkı(teberru)lar toplanır ve tekafül fonuna aktarılır. Bu fondan masraflar (reasürans harcamaları, operasyonel harcamalar, hasar ödemeleri vd.) düşüldükten sonra kalan miktar İslamî usullere uygun yatırım araçlarına yönlendirilir. Katılımcılar ile tekafül şirketi arasında mudarabe sözleşmesi imzalanır.

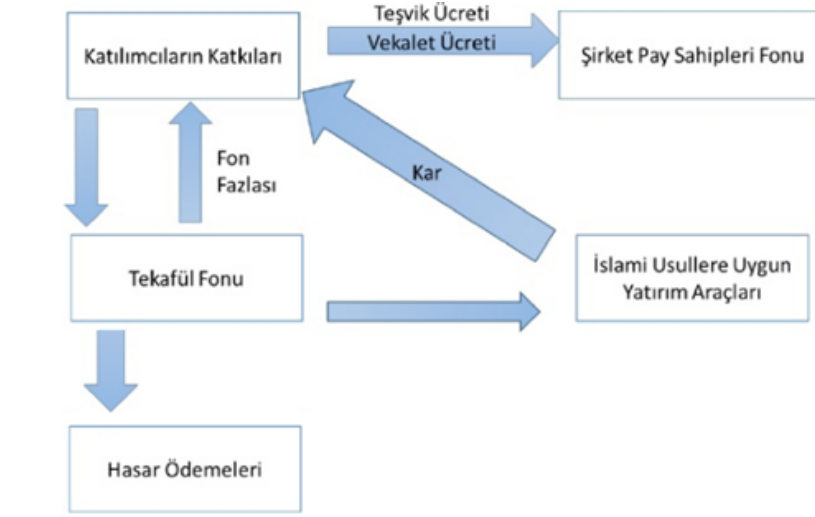
Şekil 4: Mudarabe Tekafül Yapısı ve İşleyişi

Kaynak: Aslan, 2015

Mudarabe tekafül yapısı Şekil 4'te gösterilmektedir. Bu modelde tek bir sözleşme yatırım ve sigortacılık aktivitelerini kapsamaktadır Bu modelin uygulamasına en fazla Malezya'da rastlanmaktadır.

Şekil 5: Vekalet Tekafül Yapısı ve İşleyişi

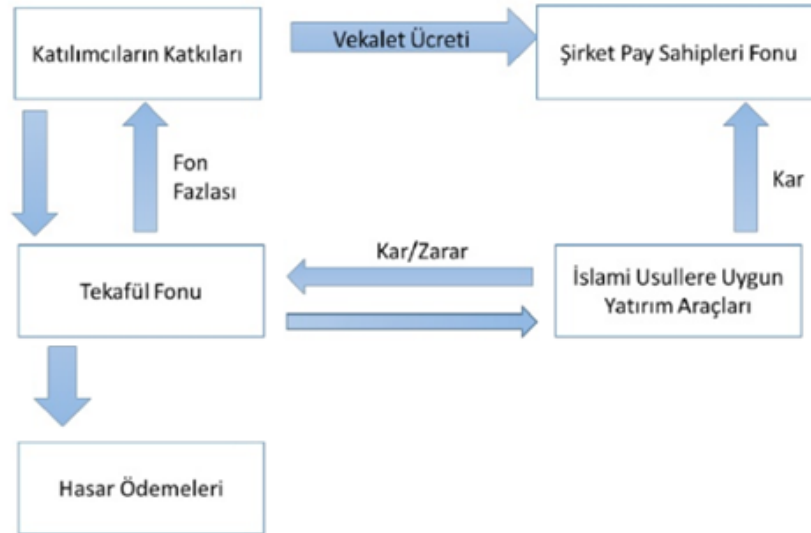

Kaynak: Aslan, 2015

Vekalet Tekafül: Vekalet tekafül şirketinin yapısı Şekil 5’de gösterilmiştir. Bu tekafülde, mudarabe yapısından farklı olarak, tekafül şirketi ile katılımcılar arasında vekalet sözleşmesi imzalanır ve tekafül şirketi ücretini bu vekalet ücreti karşılığında alır. Yatırıma yönlendirilen fonlardan elde edilen kar ya da zarardan ise; bir mudarabe sözleşmesi yapılmamış olduğu için tekafül şirketine herhangi bir etkisi olmaz. Vekalet modeli tekafül şirketlerinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Vekalet sözleşmesi genellikle sigortacılık aktivitelerinde yaygın bir şekilde kullanılmasına karşın toplanan fonların yatırımı ile ilgili sözleşmelerde nadiren kullanılmaktadır.

Karma Tekafül: Karma tekafül yapısı diğer iki tekafül yapısının birlikte kullanımıyla oluşan bir türdür. Bu sigorta türünde hem vekalet sözleşmesi, hem de mudarebe sözleşmesi yapılmaktadır. Şirket, bir yanda fonların sahiplerinin vekili olarak vekalet ücreti karşılığında fon yönetimi yaparken, diğer yandan elde edilen kar/zarar karşılığında da yapılan sözleşme gereği payını almaktadır.

Şekil 6: Karma (Hibrid) Tekafül Yapısı ve İşleyişi

Kaynak: Aslan, 2015

Bu model tekafül sektöründe en çok kullanılan model olarak belirtilmektedir. Karma tekafül şirketinin yapısı Şekil 6'de gösterilmiştir. Özellikle Orta Doğu ülkelerinde kullanılmaktadır. Bu yapıda sigortacılık faaliyetleri vekalet sözleşmesiyle yapılırken, yatırımdan elde edilecek olan kar ve zarar ise mudarebe sözleşmesi ile yapılmaktadır. Dünyada tekafül uygulamalarının ilk örnekleri; 1979 yılında Sudan'da ve 1984 yılında Malezya'da görülmektedir. Daha sonra Suudi Arabistan ve Orta Doğu ülkelerinde yayılmaya başlamıştır (Ayub, 2007: 428).

3. TÜRKİYE'DE FAİZSİZ FİNANS SİSTEMİ

Ülkemizde Faizsiz Finans çerçevesinde ilk uygulamalar 1980'li yılların ortalarında görülmeye başlamıştır. İlk olarak Özel Finans Kurumu adıyla Bakanlar Kurulu kararıyla kurulmalarına izin verilen kurumlar, 2005 yılında Bankacılık Kanununda yapılan değişiklik ile Katılım Bankası adını almış ve Faizsiz Finans ilkeleri doğrultusunda her türlü bankacılık hizmetini vermeye yetkili kuruluşlar olarak tanımlanmıştır.

Banka sayısı

	2015	2016
Mevduat bankaları	34	34
Kamu sermayeli	3	3
Özel sermayeli	9	9
Yabancı sermayeli	21	21
TMSF Devr.	1	1
Kalkınma ve yatırım bankaları	13	13
Katılım bankaları	5	5
Toplam	52	52

Kaynak: TBB, BDDK

Türkiye'de bankacılık sistemi; katılım bankası, mevduat bankaları ve Kalkınma / Yatırım bankalarından oluşmaktadır¹¹. Faaliyetteki bankalar: Yurtdışında yerleşiklerin yüzde 51 ve daha fazla oranda paya sahip oldukları yabancı sermayeli mevduat bankalarının sayısı 21'dir. Kalkınma ve yatırım bankalarının 3'ü kamu sermayeli, 6'sı özel sermayeli ve 4'ü yabancı sermayeli bankadır. Borsa İstanbul'da işlem gören hisseler hariç tutulduğunda, yurtdışında yerleşiklere ait bankaların toplam aktifler içindeki payı Aralık 2016 itibariyle yaklaşık olarak yüzde 25 olmuştur.

3.1. Türkiye'de Katılım Bankacılığı

Türkiye'de de küresel piyasalara paralel olarak Faizsiz Finans gelişmektedir. Katılım Bankaları ilk olarak 16.12.1983 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile Özel Finans Kurumu olarak kurulmuşlardır. Bu kurumlar 1999 yılında Bankalar Kanunu kapsamına alınmış, 2005 yılında ise tamamen Bankalar Kanunu'na tabi olarak Katılım Bankası ismini almışlardır.

Türkiye'de altı Katılım Bankası faaliyet göstermektedir. Bu bankalar 4511 sayılı bankacılık kanununa tâbidir. Ayrıca bu bankalardaki hesaplar TMSF güvencesi altına alınmıştır. Katılım Bankalarının, bankacılık sisteminin tamamlayıcısı konumunda olduğu, atıl fonları sisteme kazandırdığı öne sürülmektedir. Bu bankalar, fon kullanan sanayici ve iş adamlarına alternatif finansman imkanı sağlamaktadır. Kar/zarar katılma esasına dayalı olarak çalışan katılım Bankaları, faizsiz finans sisteminin ve sağlıklı fon kullandırma yöntemlerinin bir sonucu olarak, ekonomik krizlerden daha az etkilenmektedirler. Tasarruf sahiplerine tatminkar getiriler sağlarken, ticari ve sınai kesime rekabetçi ve ekonomik maliyetlerle fonlama yapabilmektedirler (TKBB, 2016).

Katılım bankaları 2005 yılında yapılan düzenlemeden sonra hızlı bir şekilde büyümeye başlamışlardır. Tablo 3'te son on yılda hükümetlerin Faizsiz Finans ile ilgili Programları görülmektedir.

Tablo 3: 2007-2017 Hükümet Programlarında Faizsiz Finans İle İlgili Düzenlemeler

HÜKÜMET PROGRAMLARINDA FAİZSİZ FINANSIN YERİ			
HÜKÜMETLER	GÖREV SÜRELERİ	PROGRAMIN HEDEFLERİ	YAPILAN DÜZENLEMELER
60. HÜKÜMET	29.08.2007-06.07.2011	Belirtilmemiş	• 2009: İlk tekafül şirketi kuruldu. • 2010: Kuveyt Türk ilk

11 Aksi belirtilmedikçe mevduat, kalkınma ve yatırım ile katılım bankalarını içerir ve BDDK verileri kullanılmıştır.

	1 4 yıl		sukuk ihracı (ve SPK kira sertifikaları (sukuk) tebliği (2010) gerçekleşti. • 2011: Kira sertifikaları için vergi düzenlemesi yapıldı.
61. HÜKÜMET	06.07.201 1- 29.08.201 4 3 yıl	Belirtilmemiş	• 2011: Katılım Endeksi kuruldu. • 2011: İlk faizsiz emeklilik şirketi faaliyete geçti • 2012: İlk USD ve TL Kamu kira sertifikası ihracı yapıldı. • Ekim, 2013: Dünya Bankası Küresel İslami Finans Geliştirme Merkezi Açıldı. • Aralık 2013: BDDK ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) tarafından Faizsiz Finans ve Katılım Bankacılığı Çalıştayı düzenlendi.
62. HÜKÜMET	29.08.201 4- 28.08.201 5 1 yıl	Faizsiz bankacılığın geliştirilmesi için kamu sahipliğinde katılım bankalarının kurulmasına yönelik çalışmalar sürdürülecektir. (s. 119).	• 2015: İlk kamu katılım bankası (Ziraat Katılım) kuruldu.
63. HÜKÜMET	25.08.201 5 24.11.201 5		
64. HÜKÜMET	24.11.201 5- 24.05.201 6 6 ay	Faizsiz finans alanında koordinasyonu sağlayacak bir mekanizma oluşturularak, bu alana uygun etik ilkeleri ve kurumsal yönetim ilkelerinin belirlenmesi. Ürün ve hizmet çeşitliliğinin artırılması (s. 77). Kentsel dönüşüm projelerinde sukuk gibi yeni finansman araçlarının önünü açacak düzenlemeler yapılması (s. 125).	• 2016: Vakıf Katılım • 2015: Faizsiz Finans Koordinasyon Kurulu • 2015: BDDK Uygulama-V Dairesi kuruldu
65. HÜKÜMET	24.05.201 6- ...	Faizsiz finans alanında koordinasyonu sağlayacak bir mekanizma oluşturacak, bu alana uygun etik ilkeleri belirlenecek. Ürün ve hizmet çeşitliliği arttırılacak (s. 125). Faizsiz finansman yöntemlerinin payının artırılması ve bu finans araçlarına daha fazla katılım sağlanması amacıyla teşvik edici vergisel düzenlemeler yapılacaktır.	2016: Türkiye Varlık Fonu kuruldu

Kaynak: Hükümet Programları

https://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/_Global/_Government/pg_CabinetHistory.aspx

px

Tablo 4'te Türkiye'de Yıllara Göre Bankacılık Sektörü İçinde Katılım Bankalarındaki Büyüme görülmektedir. Hükümet politikalarının ve faizsiz finans ürünlerinin giderek tanınmasının bu büyümede rolü olduğu düşünülmektedir.

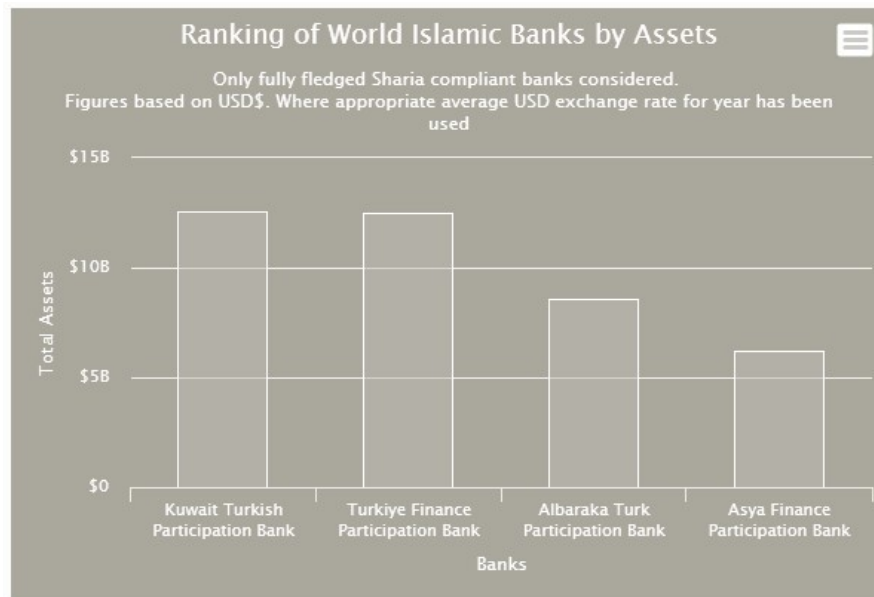
Tablo 4: Türkiye'de Yıllara Göre Bankacılık Sektörü İçinde Katılım Bankalarındaki Büyüme

Yıllar	Katılım Bankaları	Büyüme (%)	Bankacılık Sektörü	Sektördeki Payı (%)
2005	9.945.431	36,26%	406.915.000	2,44%
2006	13.729.720	38,05%	498.587.000	2,75%
2007	19.435.082	41,55%	580.607.000	3,35%
2008	25.769.427	32,59%	731.640.000	3,52%
2009	33.628.038	30,50%	833.968.000	4,03%
2010	43.339.000	28,88%	1.006.672.000	4,31%
2011	56.076.929	29,39%	1.217.711.000	4,61%
2012	70.279.000	25,33%	1.370.614.000	5,13%
2013	96.086.000	36,72%	1.732.413.000	5,55%
2014	104.319.000	8,56%	1.994.329.000	5,23%
2015	120.253.000	15,27%	2.357.453.000	5,10%
2016	132.874.000	10,50%	2.730.942.000	4,87%

Kaynak: TKBB, 2016

Şekil 7'de, Türkiye'de Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları Sıralaması görülmektedir. 12.599 Milyar Dolar ve 12.509 Milyar Dolar ile Kuveyt Türk ve Türkiye Finans başı çekmektedir.

Şekil 7: Türkiye'de Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları Sıralaması

Kaynak: <http://www.islamicfinance.com/islamic-banks-turkey/> (Erişim Tarihi: 26.05.2017)

Tablo 5'te, Aralık 2016 verilerine göre, Katılım Bankalarının Türk Bankacılık Sektörü içindeki Yeri, toplanan fonlar bakımından %5,59 olarak görülmektedir. .

Tablo 5: Katılım Bankalarının Türk Bankacılık Sektörü İçindeki Yeri (2016)

BANKALAR	KURULUŞ SAYISI	AKTİFLER		TOPLANAN FONLAR		KULLANDIRILAN FONLAR	
		MİLYON TL	PAYI %	MİLYON TL	PAYI %	MİLYON TL	PAYI %
Mevduat Bankaları	34	2.455.366	89,90	1.377.763	84.41	1.587.245	89,48
Katılım Bankaları	5	132.873	4,86	81.487	5.59	84.880	4,78
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	13	142.807	5,24	0	0	101.621	5,74
Toplam	52	2.731.047	100	1.459.241	100	1.773.745	100

Kaynak: TKBB, 2016

Tablo 6'da Türkiye'nin Faizsiz Finans İçindeki Gelişimi görülmektedir. Bu gelişme, uluslararası gelişim raporlarında, geleceğe dair potansiyelin yüksek olduğu şeklinde yorumlanmaktadır.

Tablo 6: 2011-2016 döneminde Türkiye'nin Faizsiz Finans İçindeki Gelişimi

Countries	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Growth in IFCI (2011-2016)	Mainstream Relevance of IBF
 Philippines		0.20	0.63	0.62	0.61	0.63	0.43	
 Tunisia		1.79	1.49	0.48	1.76	2.00	0.21	
 Turkey	7.50	5.21	6.48	7.23	8.83	8.95	1.45	
 UAE	19.00	21.06	20.64	20.27	34.57	36.68	17.68	Significant
 UK	7.00	7.84	8.15	5.94	6.13	5.96	-1.04	
 USA	4.01	0.11	4.28	4.26	3.27	3.28	-0.73	
 Yemen	4.01	2.18	2.58	2.44	2.45	2.09	-1.92	
Average	10.12	6.70	7.95	9.00	10.61	11.58	1.47	Insignificant

Kaynak: IFCI 2016: s.58

3.2. Türkiye'de Faizsiz Sigortacılık

İslam bilginlerince, yardımlaşma veya karşılıklı sigorta şeklinde ifade edilen yardımlaşma sigortası; bireylerin birleşerek, içlerinden birinin maruz kalacağı felaketin hasarını tazmin etmek üzere yaptıkları bir yardımlaşmadır. Tekâfül Sigorta Sisteminin temel ilkeleri şu şekildedir¹²:

- I. Yardımlaşma unsurunun/amacının bulunması,
- II. Sermayedar ve sigortalılardan toplanan primlerin faiz dışı piyasa enstrümanları ile değerlendirilmesi,
- III. Sigorta teminatı verilen konularda gayri ahlaki ya da meşru görülme-yen vb. iktisadi kıymetler için seçici davranılması.

İşleyiş olarak; yardımlaşma amacı ile bir havuzda toplanan sigorta primlerinden dönem sonunda operasyonel giderler (ödenen hasarlar, acente komisyonları, şirket faaliyet giderleri gibi) düşüldükten sonra bir artı tutar kalması durumunda bu, havuza iştirak edenler arasında nispi olarak paylaştırılmaktadır. Bununla ilgili sigorta poliçelerimiz üzerinde ayrıca bir kloz da yer almaktadır. Faizsiz sigortacılık esasına göre tüm yatırımların faizsiz enstrümanlara yapılması ve konusunda uzman bir danışman kurulundan tüm anlaşma ve yeni ürünler için görüş alınması ve aynı kurul tarafından denetlenmesi gerekli görülmektedir. Ayrıca uluslararası bağımsız bir denetim firması tarafından da denetleme ve raporlama yapılmalıdır.

Türkiye’de tekafül uygulamaları çok yakın zamanda faaliyetlerine başlamıştır. Şu anda Türkiye’de 8 sigorta şirketinin katılım ürünleri sunmaktadır. Sigortacılıkta da "faizsiz" dönem başladığını belirten Başbakan Yardımcısı Mehmet Şimşek, yaptığı açıklamada¹³, ortak risk paylaşımı ile dayanışma esaslarına dayanan ve "tekafül" olarak adlandırılan katılım sigortacılığının dünyada son yıllarda önemli gelişmeler gösterdiğini ifade etti. Türkiye açısından da yeni finansal enstrümanlar arasında sayılan bu sistemin sigorta piyasasının çeşitlendirilmesi ve derinlik kazandırılması bağlamında yakından takip edildiğini anlatan Şimşek, Hazinesinin de bu uygulamanın sisteme kazandırılması için çalışma başlattığını söyledi. Katılım sigortacılığının faiz ve katılım ilkeleri hassasiyeti nedeniyle geleneksel sigorta ürünlerine mesafeli yaklaşan vatandaşlar ile ortak risk paylaşımı ve dayanışma esasları çerçevesinde sigorta faaliyetinde bulunmak isteyenler için alternatif bir model sunduğunu dile getiren Şimşek, katılım sigortacılığının finansal kapsayıcılık açısından Türkiye’de önemli bir potansiyele sahip olduğunu vurguladı.

¹² <https://www.sigorta.com.tr/tekaful-sigortaciligi-nedir>

¹³ <http://www.milliyet.com.tr/sigortacilikta-da-faizsiz-donem-ekonomi-2458343/>

Şimşek, katılım sigortacıları ile geleneksel sigortacıların rekabet yönünün değil, tamamlayıcılık yönünün ön planda olduğu bir sigorta piyasasının varlığını önemsediklerini belirterek, Hazine tarafından katılım sigortacılığı faaliyetlerini düzenleyen ve katılım sigortacılığının gelişimi, sağlıklı takibi ile sigortalıların hak ve menfaatlerinin gözetilmesi amacıyla yapılan mevzuat çalışmalarının son aşamaya geldiğini bildirdi.

Vakıf Emeklilik Genel Müdürü Özgür Obalı da Türkiye’de faizsiz sigortacılığın (Tekafül) büyüme açısından büyük bir potansiyele sahip olduğunu söyledi¹⁴. Obalı, katılım bankalarının da desteğiyle faizsiz sigortacılıkta pazar payının yüzde 10’a çıkabileceğini söyledi. “Katılım bankalarının sayısının artması, Faizsiz Finans fonlarının çeşitlenmesi ve faizsiz sigortacılığa yönelik yasal düzenlenmelerin sağlanması; faizsiz sigortacılığı daha da geliştirecek” diyen Obalı, faizsiz sigortacılığın Türkiye’de yaygınlaşmasının, klasik sigortacılığa da katkı sağlayacağını ifade etti. Obalı, 2017 yılı itibarıyla dünya çapında tekafül pazarının 20 milyar dolara ulaşacağını tahmin edildiğini söyledi. Türkiye’de İslamî sigortacılığın yeni gelişmeye başladığına işaret eden Özgür Obalı, Türkiye’nin genç nüfusuyla İslamî sigortacılık için yüksek bir potansiyel taşıdığını kaydetti. Katılım Sigortacılığı alanında sektör içindeki pazar payının kısa vadede artmasının beklendiğine işaret eden Obalı, “Türkiye’de kurulması beklenen katılım bankalarının da desteğiyle pazar payının yüzde 10’lara çıkabileceğini düşünüyoruz” dedi. Bu potansiyelin değerlendirilmesi için gerekli hukuki altyapının oluşturulması beklenmektedir.

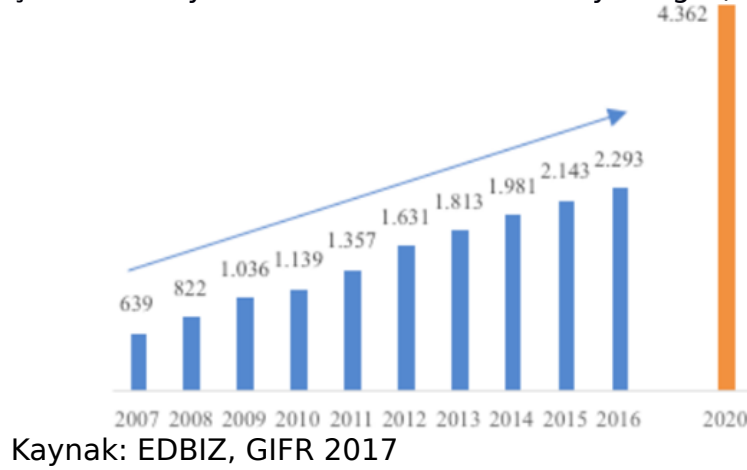
SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

İslami finansın dünya finans piyasasındaki payı yaklaşık yüzde 1 olmasına rağmen sektörün gösterdiği yüksek büyüme rakamları, krizlere olan dayanıklılığı ve konvansiyonel finansa göre etik değerleri önceleyen bir sistem sunması nedeniyle birçok kesimin alana ilgi göstermesini artırarak sürdürmekte olduğu görülmektedir. 2009 yılından bu yana gelişmesine bakıldığında 7 milyar seviyesinden gelen tekafül piyasası beş yıl gibi bir sürede ikiye katlanmıştır. Bölgelere göre dağılımına bakıldığında fonların %48’ini Suudi Arabistan,%30’unu Asya ülkeleri, %15’ini Körfez Arap Ülkeleri (Suudi Arabistan hariç), %3’ünü Afrika, %2’sini Güney Asya ve %2’sinin de diğer ülkeler tarafından sağlandığı görülmektedir. İslamî bankaların yöneldiği bireysel finansman alanlarında, varlık yönetimi ve yatırım bankacılığı hizmet alanları gibi yeni iş geliştirme planlarına girerken ürün yelpazesini çeşitlendirme ve güçlendirme eğiliminde olduğu

14 <http://www.sigortamedya.com.tr/faizsiz-sigortacilik-katilimla-gelisiyor/>

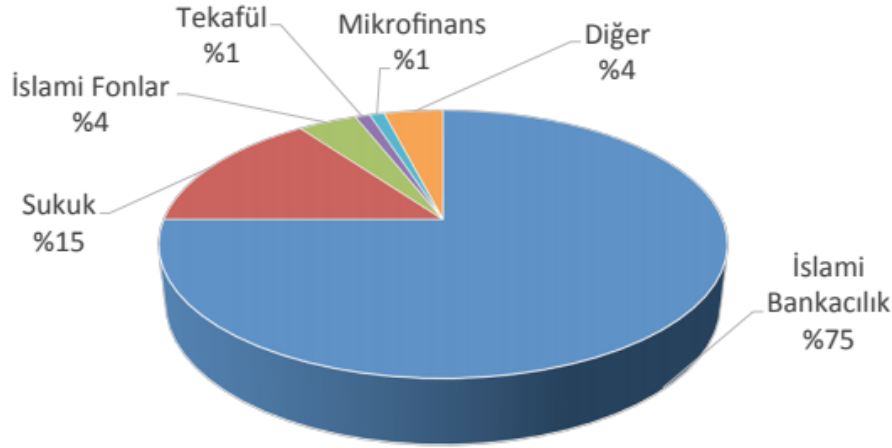
belirlenmektedir. İslamî bankaların kredilerin ve nakitin karşılaştıkları riskleri ve zorlukları azaltmak amacıyla risk yönetimini geliştirmeleri gerekmektedir (Hemezani, 2009). Talebin giderek artacağı öngörüsüyle İslamî bankaların, kredi verme disiplininin başlayarak kredi onama sürecinin iyileştirilmesi, risk hacmine göre fiyatlandırma yapılması ve etkili ve verimli bir krediler tahsil süreci temin edilmesine kadar kredi riski ile alakalı katma değere sahip faaliyet zincirinin bütün halkalarındaki iktidarını azaltması gereklidir. her ne kadar faizsiz sistem işletilme amacıyla olursa da mevcut rekabet koşullarının geçerliliğine uygun olarak işlem maliyetinin ve hizmet kalitesinin iyileştirilmesine çalışılmalıdır. Dünya faizsiz finans sektörünün büyümeyi sürdürmesi ve 2020 yılında şimdiki büyüklüğünün iki katına ulaşması beklenmektedir. Şekil 8'de Dünya İslami Finans Sektörü Büyüklüğü ve potansiyeli görülmektedir.

Şekil 8: Dünya İslami Finans Sektörü Büyüklüğü (Milyar Dolar)

IFCI 2016 Raporu'nda Türkiye'nin tekafül piyasası açısından büyük bir potansiyele sahip olduğu vurgulanmaktadır. Bu potansiyelin önündeki en büyük engellerin başında mevzuat gereksiniminin olduğu belirtilmektedir. Tekafülün, mevzuata bankacılıktaki tanımına benzer şekilde "katılım sigortacılığı" olarak girmesi beklenmektedir.

Şekil 9: İslami Finansal Aktiflerin Dağılımı

Kaynak: EDBIZ, GIFR 2017

Kapitalist ekonomik sistem içinde, faizsiz kazanç sunan ürünleri talep edenlerin, sadece kazancından faizi artırmak isteyenler olmayacağı açıktır. Eğer öyle olması mümkün olsaydı, faizsiz finans ürünlerinin, tüketicilerinin bu yönüyle toplumun ihtiyacını karşılamakta tamamlayıcı bir niteliği olduğu düşünülebilirdi. Ancak, talep edenler ve faizsiz fonlara katkıda bulunarak gelirini arttıranlar için "alternatif" olarak kabul edilmesi, faizsiz finans ürünlerini tamamlayıcı olmaktan çıkardığı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Ayub. 2007; Understanding Islamic Finance, John Wiley&Sons, West Sussex, England

Aslan. 2015; Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi, Yıl:1, Cilt:1, Sayı:1

Bahru. 2013; "Banking on the ummah, Malaysia leads the charge in Islamic finance", The Economist. <https://www.economist.com/news/finance-and-economics/21569050-malaysia-leads-charge-İslamîc-finance-banking-ummah> (Erişim tarihi: 21.06.2017)

Bayındır. 2012; Eğitim No : 2011 / 2012 - 55, 26 Mayıs 2012, KONYA
<http://www.tkbb.org.tr/egitim-ve-konferans-notlari>

BDDK. 2012; Türkiye Bankacılık Sektörü Genel Görünümü. Sektör Raporu, Aralık 2012

Economic Desk. Tehran Times. 17 03 2013. <http://tehrantimes.com/economy-andbusiness/106521-iran-holds-427-of-total-global-İslamîc-banking-assets>

EDBIZ. 2017: Global Islamic Finance Report (Küresel İslami Finans Raporu), http://www.gifr.net/gifr_2016.htm

IFCI 2016: ISLAMIC FINANCE COUNTRY INDEX, http://www.gifr.net/gifr2016/ch_02

Hemezani. 2009; "Bir Ekonomi Raporu : "Global Kriz Sonrası İslami Bankaların 4 Alanda Çalışma Yapması Gerekir." Ortadoğu (asharqalawsat) Gazetesi-17/12/2009, Riyad

Odabaşı, 2011; İslamî Bankacılık Eğitim Notları Kuveyt Türk, İstanbul, s.12-20

Özsoy,2011; Türkiye'de Katılım Bankacılığı, TKBB, İstanbul
<http://www.tehrantimes.com/news/249097/Iran-boasts-518b-banking-asset-highest-in-Islamic-world>

Özdemir ve Aslan: 2017; "Türkiye’de İslami Finansın Dönüşümünün Ekonomi Politikası", SETA (Siyaset, Ekonomi Ve Toplum Araştırmaları Vakfı) Yayınları 85 I. Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul, ISBN: 978-975-2459-15-1

SERPAM, 2013; Araştırma Notları-1; Faizsiz Finans -Faizsiz Finans Kavramı, Ürünler, Dünyada ve Türkiye’de Gelişimi ve Geleceği. http://serpam.org/wp-content/uploads/EFG_02-15.pdf

TKBB. 2011; Katılım Bankacılığı Sözlüğü http://www.tkbb.org.tr/index.php?option=com_glossary&func=view&Itemid=409&ca_tid=53&term=SUKUK (04 23, 2013 tarihinde erişilmiştir).

TKBB, 2016. http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/T%C3%BCrk_Finans_Sisteminde_Kat%C4%B1l%C4%B1m_Bankac%C4%B1%C4%B1%C4%9F%C4%B1_2016.pdf

Tolefat, A.K. & M. Asutay (2013), Takaful Investment Portfolios: A Study of Composition of Takaful Funds in the GCC and Malaysia, John Wiley&Sons, Singapore.

Yıldıran. 2011; Küresel Finans Krizi Sürecinde Farklı Finans Uygulamalarının Analizi: Konvansiyonel ve Faizsiz Finans Sistemlerinin Karşılaştırması, Bütçe Dünyası Dergisi, Cilt 1, Sayı 35, s.110. [s.105 - 120]

Yip ve Tsang. 2013; Bloomberg BNA.
<http://www.bna.com/hong-kong-one-n17179872506/> .